

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः,
हरिः ॐ

4.2 चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - देवयजन

Contents

4.2 चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - देवयजनग्रहाभिधानं 1

ॐ नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः, श्री गुरुभ्यो नमः, हरिः ॐ

4.2 चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - देवयजनग्रहाभिधानं

4.2 चतुर्थकाण्डे द्वितीयः प्रश्नः - देवयजनग्रहाभिधानं

TS 4.2.1.1

विष्णोः । क्रमः । असि । अभिमातिहेत्यभिमाति - हा । गायत्रम् । छन्दः । एति । रोह
। पृथिवीम् । अनु । वीति । क्रमस्व । निर्भक्त इति निः - भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः
। विष्णोः । क्रमः । असि । अभिशस्तिहेत्यभिशस्ति - हा । त्रैष्टुभम् । छन्दः । एति ।
रोह । अन्तरिक्षम् । अनु । वीति । क्रमस्व । निर्भक्त इति निः - भक्तः । सः । यम् ।
द्विष्मः । विष्णोः । क्रमः । असि । अरातीयतः । हुन्ता । जागतम् । छन्दः । एति ।
रोह । दिवम् । अनु । वीति । क्रमस्व । निर्भक्त इति निः - भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः
। विष्णोः । 1

TS 4.2.1.2

क्रमः । असि । शत्रूयत इति शत्रु - यतः । हुन्ता । आनुष्टुभमित्यानु - स्तुभम् । छन्दः । एति
। रोह । दिशः । अनु । वीति । क्रमस्व । निर्भक्त इति निः - भक्तः । सः । यम् । द्विष्मः
॥ अक्रन्दत् । अग्निः । स्तनयन् । इव । द्यौः । क्षाम । रेरिहत् । वीरुधः । समञ्जिति
सं - अञ्जन् ॥ सद्यः । जज्ञानः । वीति । हि । ईम् । इद्धः । अख्यत् । एति । रोदसी
इति । भानुना । भाति । अन्तः ॥ अग्ने । अभ्यावर्तिन्नित्यभि - आवर्तिन् । अभीति । नः ।

एति । वर्तस्व । आयुषा । वर्चसा । सन्या । मेधया । प्रजयेति प्र - जया । धनेन ॥ अग्रे । 2

TS 4.2.1.3

अङ्गिरः । शतम् । ते । सन्तु । आवृत इत्या-वृतः । सहस्रम् । ते । उपावृत इत्युप-आवृतः ॥ तासाम् । पोषस्य । पोषेण । पुनः । नः । नष्टम् । एति । कृधि । पुनः । नः । रयिम् । एति । कृधि ॥ पुनः । ऊर्जा । नीति । वर्तस्व । पुनः । अग्रे । इषा । आयुषा ॥ पुनः । नः । पाहि । विश्वतः ॥ सह । रय्या । नीति । वर्तस्व । अग्रे । पिन्वस्व । धारया ॥ विश्वप्स्त्रियेति विश्व-प्स्त्रिया । विश्वतः । परि ॥ उदिति । उत्तममित्युत्-तमम् । वरुण । पाशम् । अस्मत् । अवेति । अधमम् । 3

TS 4.2.1.4

वीति । मृद्वयमम् । श्रथाय ॥ अथ । वयम् । आदित्य । व्रते । तव । अनागसः । अदितये । स्याम् ॥ एति । त्वा । अहारुषम् । अन्तः । अभूः । ध्रुवः । तिष्ठ । अविचाचलिरित्यवि - चाचलिः ॥ विशः । त्वा । सर्वाः । वाञ्छन्तु । अस्मिन् । राष्ट्रम् । अधीति । श्रय ॥ अग्रे । बृहन् । उषसाम् । ऊर्ध्वः । अस्थात् । निर्जग्मिवानिति निः - जग्मिवान् । तमसः । ज्योतिषा । एति । अगात् ॥ अग्निः । भानुना । रुशता । स्वङ्ग इति सु - अङ्गः । एति । जातः । विश्वा । सद्मानि । अप्राः ॥ सीद । त्वम् । मातुः । अस्याः । 4

TS 4.2.1.5

उपस्थ इत्युप - स्थे । विश्वानि । अग्रे । वयुनानि । विद्वान् ॥ मा । एनाम् । अर्चिषा । मा । तपसा । अभीति । शूशुचः । अन्तः । अस्याम् । शुक्रज्योतिरिति शुक्र-ज्योतिः । वीति । भाहि ॥ अन्तः । अग्रे । रुचा । त्वम् । उखायै । सद्ने । स्वे ॥ तस्याः । त्वम् । हरसा । तपन् । जातवेद इति जात-वेदः । शिवः । भव ॥ शिवः । भूत्वा । मह्यम् । अग्रे । अथो इति । सीदु । शिवः । त्वम् ॥ शिवाः । कृत्वा । दिशः । सर्वाः । स्वाम् । योनिम् । इह

। एति । असुदुः ॥ हसः । शुचिषदिति शुचि - सत् ( ) । वसुः । अन्तरिक्षसदित्यन्तरिक्ष
- सत् । होता । वेदिषदिति वेदि - सत् । अतिथिः । दुरोणसदिति दुरोण - सत् ॥ नृषदिति नृ
- सत् । वरसदिति वर-सत् । ऋतसदित्यृत-सत् । व्योमसदिति व्योम-सत् । अब्जा इत्यप्-जाः
। गोजा इति गो-जाः । ऋतजा इत्यृत - जाः । अद्रिजा इत्याद्रि - जाः । ऋतम् । बृहत् ॥ 5

(दिवमनु वि क्रमस्व निर्भक्तः स यन् द्विष्मो विष्णो - र्द्धनेनाग्ने - ऽधम - मस्याः - शुचिषथ -
षोडश च) (A1)

TS 4.2.2.1

दिवः । परीति । प्रथमम् । जज्ञे । अग्निः । अस्मत् । द्वितीयम् । परीति । जातवेदा इति
जात - वेदाः ॥ तृतीयम् । अपिस्वित्यप्-सु । नृमणा इति नृ - मनाः । अजस्रम् । इन्धानः
। एनम् । जरते । स्वाधीरिति स्वा-धीः ॥ विद्म । ते । अग्ने । त्रेधा । त्रयाणि । विद्म ।
ते । सद्यं । विभृतमिति वि - भृतम् । पुरुत्रेति पुरु - त्रा ॥ विद्म । ते । नाम । परमम् ।
गुहा । यत् । विद्म । तम् । उथ्सम् । यतः । आजगन्थेत्यां - जगन्थ ॥ समुद्रे । त्वा ।
नृमणा इति नृ - मनाः । अपिस्वित्यप्- सु । अन्तः । नृचक्षा इति नृ-चक्षाः । ईधे । दिवः
। अग्ने । ऊधन् ॥ तृतीयम् । त्वा । 6

TS 4.2.2.2

रजसि । तस्थिवाशसम् । ऋतस्य । योनौ । मृहिषाः । अहिन्वन् ॥ अक्रन्दत् । अग्निः ।
स्तनयन् । इव । द्यौः । क्षामं । रेरिहत् । वीरुधः । समञ्जत्रिति सं - अञ्जन् ॥ सद्यः ।
जज्ञानः । वीति । हि । ईम् । इद्धः । अख्यत् । एति । रोदसी इति । भानुना । भाति ।
अन्तः ॥ उशिक् । पावकः । अरतिः । सुमेधा इति सु - मेधाः । मर्तेषु । अग्निः । अमृतः
। नीति । धायि ॥ इयति । धूमम् । अरुषम् । भरिभ्रत् । उदिति । शुक्रेण । शोचिषा ।
द्याम् । इनक्षत् ॥ विश्वस्य । केतुः । भुवनस्य । गर्भः । एति । 7

TS 4.2.2.3

रोद॑सी इति॑ । अ॒पृ॒णात् । जाय॑मानः ॥ वी॒डुम् । चि॒त् । अ॒द्रि॑म् । अ॒भि॒न॒त् । प॒रा॒य॒न्निति॑
परा - यन्न॑ । जनाः॑ । यत् । अ॒ग्नि॑म् । अय॑जन्त । पञ्च॑ ॥ श्री॑णाम् । उ॒दा॒रः । ध॒रु॑णः ।
र॒यी॑णाम् । म॒नी॒षा॒णा॑म् । प्रा॒र्ष॑ण इति॑ प्र - अ॒र्ष॑णः । सोम॑गोपा इति॑ सोम॑ - गो॒पाः ॥ वसोः॑ ।
सू॒नुः । सह॑सः । अ॒प्सि॒स्वत्य॑प्- सु । राजा॑ । वी॒ति॑ । भा॒ति॑ । अ॒ग्रे । उ॒ष॒सा॑म् । इ॒धा॒नः ॥
यः । ते । अ॒द्य । कृ॒णव॑त् । भ॒द्र॒शो॒च॒ इति॑ भद्र - शो॒चे॒ । अ॒पू॒पम् । दे॒व । घृ॒तव॑न्तमिति॑
घृत - व॒न्त॒म् । अ॒ग्रे ॥ प्रे॒ति॑ । तम् । न॒य॒ । प्र॒त॒रा॒मिति॑ प्र - त॒राम् । वस्यः॑ । अ॒च्छ॑ ।
अ॒भी॒ति॑ । द्यु॒म्न॑म् । दे॒वभ॑क्तमिति॑ दे॒व - भ॑क्तम् । य॒वि॒ष्ठ॒ ॥ एति॑ । 8

TS 4.2.2.4

तम् । भ॒ज॒ । सौ॒श्र॒व॒सेषु॑ । अ॒ग्रे । उ॒क्थ॑ उ॒क्थ॑ इत्यु॒क्थे - उ॒क्थे॑ । एति॑ । भ॒ज॒ । श॒स्य॑माने
॥ प्रि॒यः । सू॒र्य॑ । प्रि॒यः । अ॒ग्ना । भ॒वा॒ति॑ । उ॒दि॒ति॑ । जा॒तेन॑ । भि॒न॒द॒त् । उ॒दि॒ति॑ ।
जनि॑त्वैः ॥ त्वा॒म् । अ॒ग्रे । यज॑मानाः । अ॒न्वि॒ति॑ । द्यून् । वि॒श्वा॑ । वसू॑नि । द॒धि॒रे॒ ।
वा॒र्या॑णि ॥ त्व॒र्या॑ । स॒ह । द्र॒वि॑णम् । इ॒च्छ॑मा॒नाः । व॒ज॒म् । गोम॑न्तमिति॑ गो - म॒न्त॒म् ।
उ॒शि॒जः । वी॒ति॑ । व॒व्रुः ॥ दृ॒शा॒नः । रु॒क्मः । उ॒र्व्या॑ । वी॒ति॑ । अ॒द्यौ॒त् । दु॒र्म॒र॒ष्ट्रमिति॑ दुः
- म॒र॒ष्ट्र॑म् । आ॒युः । श्रि॒ये । रु॒चा॒नः ॥ अ॒ग्निः । अ॒मृतः॑ । अ॒भ॒व॒त् । वयो॑भिरिति॑ वयः -
भिः । यत् ( ) । ए॒न॒म् । द्यौः । अज॑नयत् । सु॒रेता॑ इति॑ सु - रेताः॑ ॥ 9

(तृ॒तियै॑ त्वा - गर्भ॑ आ - य॒वि॒ष्ठाऽऽ - य - च॒त्वारि॑ च) (A2)

TS 4.2.3.1

अन्न॑पत् इत्यन्न॑ - प॒त्ते । अन्न॑स्य । नः॑ । दे॒हि॒ । अ॒न॒मी॒वस्य॑ । शु॒ष्मि॑णः ॥ प्रे॒ति॑ । प्र॒दा॒ता॒र॒मिति॑
प्र - दा॒ता॒र॑म् । ता॒रि॑षः । ऊ॒र्ज॑म् । नः॑ । धे॒हि॒ । द्वि॒प॒द॒ इति॑ द्वि - प॒दे॑ । चतु॑ष्पद॒ इति॑ चतुः -

पदे ॥ उदितिं । उ । त्वा । विश्वे । देवाः । अग्ने । भरन्तु । चित्तिभिरिति चित्ति - भिः ॥
 सः । नः । भव । शिवतम इति शिव - तमः । सुप्रतीक इति सु - प्रतीकः । विभावंसुरिति
 विभा-वसुः ॥ प्रेति । इत् । अग्ने । ज्योतिष्मान् । याहि । शिवेभिः । अर्चिभिरित्यर्चि - भिः
 । त्वम् ॥ बृहद्विरिति बृहत् - भिः । भानुभिरिति भानु - भिः । भासन् । मा । हिंसीः ।
 तनुवा । प्रजा इति प्र - जाः ॥ समिधेति सं - इधा । अग्निम् । दुवस्यत् । घृतैः । बोधयत्
 । अतिथिम् ॥ एति । 10

TS 4.2.3.2

अस्मिन् । हव्या । जुहोतन् ॥ प्रप्रेति प्र - प्र । अयम् । अग्निः । भरतस्य । शृण्वे । वीति
 । यत् । सूर्यः । न । रोचते । बृहत् । भाः ॥ अभीति । यः । पूरुम् । पृतनासु । तस्थौ
 । दीदाय । दैव्यः । अतिथिः । शिवः । नः ॥ आपः । देवीः । प्रतीति । गृहीत ।
 भस्म । एतत् । स्योने । कृणुद्धम् । सुरभौ । उ । लोके ॥ तस्मै । नमन्ताम् । जनयः ।
 सुपत्नीरिति सु - पत्नीः । माता । इव । पुत्रम् । विभृत । स्विति । एनम् ॥ अस्वित्यप्
 - सु । अग्ने । सधिः । तव । 11

TS 4.2.3.3

सः । ओषधीः । अन्विति । रुद्धयसे ॥ गर्भे । सन् । जायसे । पुनः ॥ गर्भः । असि ।
 ओषधीनाम् । गर्भः । वनस्पतीनाम् ॥ गर्भः । विश्वस्य । भूतस्य । अग्ने । गर्भः । अपाम् ।
 असि ॥ प्रसद्येति प्र - सद्य । भस्मना । योनिम् । अपः । च । पृथिवीम् । अग्ने ॥ सः सृज्येति
 सं - सृज्य । मातृभिरिति मातृ - भिः । त्वम् । ज्योतिष्मान् । पुनः । एति । असद्दुः ॥ पुनः
 । आसद्येत्या-सद्य । सदनम् । अपः । च । पृथिवीम् । अग्ने ॥ शेषे । मातुः । यथा ।
 उपस्थ इत्युप - स्थे । अन्तः । अस्याम् । शिवतम इति शिव - तमः ॥ पुनः । ऊर्जा । 12

TS 4.2.3.4

नीतिं । वर्तस्व । पुनः । अग्ने । इषा । आयुषा ॥ पुनः । नः । पाहि । विश्वतः ॥ सुह
 । रय्या । नीतिं । वर्तस्व । अग्ने । पिन्वस्व । धारया ॥ विश्वप्स्त्रियेति विश्व - प्स्रिया ।
 विश्वतः । परि ॥ पुनः । त्वा । आदित्याः । रुद्राः । वसवः । समितिं । इन्धताम् । पुनः
 । ब्रह्माणः । वसुनीथेति वसु-नीथ । यज्ञिः ॥ घृतेन । त्वम् । तनुवः । वद्धयस्व । सत्याः
 । सन्तु । यजमानस्य । कामाः ॥ बोधे । नः । अस्य । वचसः । यविष्ठ । मर्हिष्ठस्य ।
 प्रभृतस्येति प्र - भृतस्य । स्वधाव इति स्वधा - वः ॥ पीयति । त्वः । अन्विति ( ) । त्वः ।
 गृणाति । वन्दारुः । ते । तनुवम् । वन्दे । अग्ने ॥ सः । बोधि । सूरिः । मघवेति मघ -
 वा । वसुदावेति वसु - दावा । वसुपतिरिति वसु - पतिः ॥ युयोधि । अस्मत् । द्वेषांसि ॥ 13

(आ - तवो - जाँ - नु - षोडश च) (A3)

TS 4.2.4.1

अपेति । इत् । वीति । इत् । वीति । च । सर्पत् । अतः । ये । अत्र । स्थ । पुराणाः
 । ये । च । नूतनाः ॥ अदात् । इदम् । यमः । अवसानमित्यव - सानम् । पृथिव्याः ।
 अक्रन् । इमम् । पितरः । लोकम् । अस्मै ॥ अग्नेः । भस्म । असि । अग्नः । पुरीषम्
 । असि । सज्ञानमिति सं - ज्ञानम् । असि । कामधरणमिति काम - धरणम् । मयि । ते
 । कामधरणमिति काम - धरणम् । भूयात् ॥ समितिं । याः । वः । प्रियाः । तनुवः ।
 समितिं । प्रिया । हृदयानि । वः ॥ आत्मा । वः । अस्तु । 14

TS 4.2.4.2

संप्रिय इति संप्रियः । संप्रिया इति सं - प्रियाः । तनुवः । मम ॥ अयम् । सः । अग्निः
 । यस्मिन् । सोमम् । इन्द्रः । सुतम् । दुधे । जठरे । वावशानः ॥ सहस्रियम् । वाजम्
 । अत्यम् । न । सप्तिम् । सप्तवानिति स - सप्तान् । सन् । स्तृयसे । जातवेद इति जात -
 वेदः ॥ अग्ने । दिवः । अर्णम् । अच्छ । जिगासि । अच्छ । देवान् । ऊचिषे । धिष्ण्याः

। ये ॥ याः । प॒रस्ता॑त् । रो॒चने॑ । सूर्य॑स्य । याः । च । अ॒वस्ता॑त् । उ॒प॒तिष्ठ॑न्तु इत्यु॑प
- तिष्ठ॑न्ते । आपः॑ ॥ अ॒ग्रे । यत् । ते । दि॒वि । व॒चः । पृ॒थि॒व्याम् । यत् । ओष॑धीषु । 15

TS 4.2.4.3

अ॒प्स्वि॒त्यप् - सु । वा । य॒ज॒त्र ॥ येन॑ । अ॒न्तरि॑क्षम् । उ॒रु । आ॒त॒तन्थे॑त्या - त॒तन्थे॑
। त्वे॒षः । सः । भा॒नुः । अ॒र्ण॒वः । नृ॒चक्षा॑ इति॑ नृ - चक्षाः॑ ॥ पु॒री॒ष्या॑सः । अ॒ग्र॒यः ।
प्रा॒व॒णेभि॑रिति॑ प्र - व॒नेभिः॑ । स॒जोष॑सु इति॑ स - जोष॑सः ॥ जु॒षन्ता॑म् । ह॒व्यम् । आ॒हु॒त॒मित्या॑
- हु॒तम् । अ॒न॒मी॒वाः । इ॒षः । म॒हीः ॥ इ॒डा॑म् । अ॒ग्रे । पु॒रु॒द॒श्स॒मिति॑ पुरु - द॒श्स॑म् ।
स॒निम् । गोः । श॒श्व॒त्त॒म॒मिति॑ श॒श्वत् - त॒मम् । ह॒व॒मा॒नाय॑ । सा॒ध॒ ॥ स्या॒त् । नः । स॒नुः
। तन॑यः । वि॒जा॒वेति॑ वि - जा॒वा॑ । अ॒ग्रे । सा । ते । सु॒म॒ति॒रिति॑ सु॒म॒तिः । भू॒तु । अ॒स्मे
इति॑ ॥ अ॒यम् । ते । योनिः॑ । ऋ॒त्वि॒यः । यतः॑ । जा॒तः । अ॒रो॒च॒थाः ॥ तम् । जा॒न॒न् । 16

TS 4.2.4.4

अ॒ग्रे । एति॑ । रो॒ह॒ । अथ॑ । नः । व॒दर्ध॑य । र॒यिम् ॥ चि॒त् । अ॒सि॒ । तया॑ । दे॒व॒त॒या ।
अ॒ङ्गि॒र॒स्वत् । ध्रु॒वा । सी॒दु । प॒रि॒चि॒दिति॑ परि - चि॒त् । अ॒सि॒ । तया॑ । दे॒व॒त॒या । अ॒ङ्गि॒र॒स्वत्
। ध्रु॒वा । सी॒दु । लो॒कम् । पृ॒ण॒ । छि॒द्रम् । पृ॒ण॒ । अथो॑ इति॑ । सी॒दु । शि॒वा । त्वम्
॥ इन्द्रा॑ग्नी इतीन्द्र - अ॒ग्नी । त्वा । बृ॒ह॒स्प॒तिः । अ॒स्मि॒न् । यो॒नौ । अ॒सी॒ष॒दु॒न् ॥ ताः ।
अ॒स्य॒ । सू॒द॒दो॒ह॒स॒ इति॑ सू॒द॒ - दो॒ह॒सः । सो॒म॑म् । श्री॒ण॒न्ति॑ । पृ॒श्न॒यः ॥ जन्म॑न् । दे॒वा॒ना॑म्
। वि॒शः । त्रि॒षु । एति॑ । रो॒च॒ने । दि॒वः ॥ 17

(अ॒स्त्वो - ष॑धीषु - जा॒न - ऋ॒ष्टा॑च॒त्वारि॑ंशच्च) (A4)

TS 4.2.5.1

स॒मिति॑ । इ॒त् । स॒मिति॑ । क॒ल्पे॒था॒म् । संप्रि॑या॒विति॑ सं - प्रि॒यौ । रो॒चि॒ष्णू॑ इति॑ ।

सु॒म॒न॒स्य॒मा॒ना॒वि॒तिं॑ सु - म॒न॒स्य॒मा॒नौ ॥ इ॒ष॑म् । ऊ॒र्ज॑म् । अ॒भी॒तिं॑ । स॒व॒सा॒ना॒वि॒तिं॑ सं - व॒सा॒नौ ।
 । स॒मि॒तिं॑ । वा॒म् । म॒ना॒सि॑ । स॒मि॒तिं॑ । व्र॒ता । स॒मि॒तिं॑ । उ॒ । चि॒त्ता॒नि॑ । ए॒तिं॑ ।
 अ॒क॒र॒म् ॥ अ॒ग्ने॑ । पु॒री॒ष्य॒ । अ॒धि॒पा इ॒त्या॒धि - पाः । भ॒व॒ । त्व॒म् । नः॑ ॥ इ॒ष॑म् । ऊ॒र्ज॑म् ।
 । य॒ज॑मा॒नाय॒ । धे॒हि ॥ पु॒री॒ष्यः॑ । त्व॒म् । अ॒ग्ने॑ । र॒यि॒मा॒नि॒तिं॑ र॒यि - मा॒न् । पु॒ष्टि॒मा॒नि॒तिं॑
 पु॒ष्टि॒मा॒न् । अ॒सि॑ ॥ शि॒वाः । कृ॒त्वा । दि॒शः॑ । सर्वाः॑ । स्वा॒म् । यो॒नि॑म् । इ॒ह । ए॒तिं॑ ।
 अ॒स॒दुः ॥ भ॒व॑त॒म् । नः॑ । स॒म॑न॒सा॒वि॒तिं॑ स - म॒न॒सौ । स॒मो॒क॒सा॒वि॒तिं॑ सं - ओ॒क॒सौ । 18

TS 4.2.5.2

अ॒रे॒प॒सौ ॥ मा॒ । य॒ज्ञ॒म् । हि॒सि॒ष्ट॒म् । मा॒ । य॒ज्ञ॒प॒ति॒मि॒तिं॑ य॒ज्ञ - प॒ति॒म् । जा॒त॒वे॒द॒सा॒वि॒तिं॑
 जा॒त - वे॒द॒सौ । शि॒वौ । भ॒व॑त॒म् । अ॒द्य । नः॑ ॥ मा॒ता । इ॒व॒ । पु॒त्र॒म् । पृ॒थि॒वी । पु॒री॒ष्य॑म् ।
 । अ॒ग्नि॒म् । स्वे॒ । यो॒नौ । अ॒भाः॑ । उ॒खा ॥ ता॒म् । वि॒श्वैः॑ । दे॒वैः । ऋ॒तु॒भि॒रि॒त्यु॒तु - भिः॑
 । स॒वि॒दा॒न इ॒तिं॑ सं - वि॒दा॒नः॑ । प्र॒जा॒प॒ति॒रि॒तिं॑ प्र॒जा - प॒तिः॑ । वि॒श्व॒क॒र्मे॒तिं॑ वि॒श्व - क॒र्मा॒ । वी॒तिं॑
 । मु॒ञ्च॒तु ॥ यत् । अ॒स्य॒ । पा॒रे । र॒ज॑सः । शु॒क्र॒म् । ज्यो॒तिः॑ । अ॒जा॑य॒त ॥ तम् । नः॑ ।
 प॒र॒ष्ट॒त् । अ॒ती॒तिं॑ । द्वि॒षः॑ । अ॒ग्ने॑ । वै॒श्वान॒र॒ । स्वा॒हा ॥ नमः॑ । स्वि॒तिं॑ । ते॒ । नि॒र॒ऋ॒त॒
 इ॒तिं॑ निः - ऋ॒ते॒ । वि॒श्व॒रू॒प इ॒तिं॑ वि॒श्व - रू॒पे॒ । 19

TS 4.2.5.3

अ॒य॒स्म॒य॑म् । वी॒तिं॑ । चृ॒त॒ । ब॒न्ध॒म् । ए॒त॒म् ॥ य॒मे॒न॑ । त्व॒म् । य॒म्या॑ । स॒वि॒दा॒ने॒तिं॑ सं -
 वि॒दा॒ना । उ॒त्त॒म॒मि॒त्यु॒त् - त॒म॒म् । ना॒क॑म् । अधी॒तिं॑ । रो॒ह॒य॒ । इ॒म॒म् ॥ यत् । ते॒ । दे॒वी ।
 नि॒र॒ऋ॒ति॒रि॒तिं॑ निः - ऋ॒तिः॑ । आ॒ब॒ब॒न्धे॒त्या॑ - ब॒ब॒न्ध॑ । दा॒मं । ग्री॒वा॒सु॑ । अ॒वि॒च॒र्त्य॑मि॒त्य॑वि -
 च॒र्त्य॑म् ॥ इ॒द॒म् । ते॒ । तत् । वी॒तिं॑ । स्या॒मि॒ । आ॒यु॑षः । न । म॒द्भ्या॑त् । अ॒थ॑ । जी॒वः॑
 । पि॒तु॒म् । अ॒द्धि॒ । प्र॒मु॑क्त॒ इति॑ प्र - मु॒क्तः॑ ॥ य॒स्याः॑ । ते॒ । अ॒स्याः॑ । कू॒रे । आ॒स॒न्न॒ ।
 जु॒हो॒मि॑ । ए॒षा॒म् । ब॒न्धा॒ना॑म् । अ॒व॒स॒र्ज॑ना॒ये॒त्य॑व॒स॒र्ज॑नाय ॥ भू॒मिः॑ । इ॒तिं॑ । त्वा॒ । ज॒नाः॑ ।
 वि॒दुः । नि॒र॒ऋ॒ति॒रि॒तिं॑ निः - ऋ॒तिः॑ । 20

TS 4.2.5.4

इति । त्वा । अहम् । परीतिं । वेद । विश्वतः ॥ असुन्वन्तम् । अयंजमानम् । इच्छ ।
 स्तेनस्य । इत्याम् । तस्करस्य । अन्वितिं । एषि ॥ अन्यम् । अस्मत् । इच्छ । सा । ते
 । इत्या । नमः । देवि । निरुक्त इति निः - ऋते । तुभ्यम् । अस्तु ॥ देवीम् । अहम्
 । निरुक्तिमिति निः- ऋतिम् । वन्दमानः । पिता । इव । पुत्रम् । दस्ये । वचोभिरिति
 वचः - भिः ॥ विश्वस्य । या । जायमानस्य । वेद । शिरःशिर इति शिरः-शिरः । प्रतीतिं
 । सूरि । वीतिं । चष्टे ॥ निवेशन इति नि - वेशनः । सङ्गमन इति सं - गमनः । वसूनाम्
 । विश्वा । रूपा । अभीतिं । चष्टे । 21

TS 4.2.5.5

शचीभिरिति शचि - भिः ॥ देवः । इव । सविता । सत्यधर्मेति सत्य - धर्मा । इन्द्रः । न
 । तस्थौ । समर इति सं - अरे । पृथीनाम् ॥ समितिं । वरत्राः । दधातुन । निरितिं ।
 आहावानित्यां - हावान् । कृणोतुन ॥ सिञ्चामहे । अवटम् । उद्विणम् । वयम् । विश्वा ।
 अहो । अदस्तम् । अक्षितम् ॥ निष्कृताहावमिति निष्कृत - आहावम् । अवटम् । सुवरत्रमिति
 सु - वरत्रम् । सुषेचनमिति सु - सेचनम् ॥ उद्विणम् । सिञ्चे । अक्षितम् ॥ सीरां । युञ्जन्ति
 । कवयः । युगा । वीतिं । तन्वते । पृथक् ॥ धीराः । देवेषु । सुम्रया ॥ युनक्तं । सीरां
 । वीतिं । युगा । तनोतु । कृते । योनौ । वपुत् । इह । 22

TS 4.2.5.6

बीजम् ॥ गिरा । च । श्रुष्टिः । सभरा इति स-भराः । असत् । नः । नेदीयः । इत् । सृण्यौ
 । पक्रम् । एति । अयत् ॥ लाङ्गलम् । पवीरवम् । सुशेवमिति सु - शेवम् । सुमतिथ्सुर्विति
 सुमति - थ्सुर् ॥ उदितिं । इत् । कृषति । गाम् । अविम् । प्रफर्व्यमिति प्र-फर्व्यम् । च
 । पीवरीम् ॥ प्रस्थावदिति प्रस्थ-वत् । रथवाहनमिति रथ - वाहनम् ॥ शुनम् । नः । फालाः

। वीतिं । तुदुन्तु । भूमिम् । शुनम् । कीनाशाः । अभीतिं । यन्तु । वाहान् ॥ शुनम् ।
 पर्जन्यः । मधुना । पयोभिरिति पयः - भिः । शुनासीरा । शुनम् । अस्मासु । धत्तम् ॥
 कामम् । कामदुघ इति काम - दुघे । धुक्ष्व । मित्राय ( ) । वरुणाय । च ॥ इन्द्राय ।
 अग्नये । पूष्णे । ओषधीभ्य इत्योषधि - भ्यः । प्रजाभ्य इति प्र - जाभ्यः ॥ घृतेन । सीतां
 । मधुना । समक्तेति सम् - अक्ता । विश्वैः । देवैः । अनुमतेत्यनु-मता । मरुद्भिरिति मरुत्
 -भिः ॥ ऊर्जस्वती । पयसा । पिन्वमाना । अस्मान् । सीते । पयसा । अभ्याववृथस्वेत्यभि
 - आववृथस्व ॥ 23

(समोकसौ-विश्वरूपे-विदुर्निर्ऋति-रुभि चष्ट-इह-मित्राय-द्वाविंशतिश्च) (A5)

TS 4.2.6.1

याः । जाताः । ओषधयः । देवेभ्यः । त्रियुगमिति त्रि-युगम् । पुरा ॥ मन्दामि । बभ्रूणाम् ।
 अहम् । शतम् । धामानि । सप्त । च ॥ शतम् । वः । अबं । धामानि । सहस्रम् । उत ।
 वः । रुहः ॥ अथ । शतक्रत्व इति शत - क्रत्वः । यूयम् । इमम् । मे । अगदम् । कृत ॥
 पुष्पावतीरिति पुष्प-वतीः । प्रसूवतीरिति प्र - सूवतीः । फलिनीः । अफलाः । उत ॥ अश्वाः
 । इव । सजित्वरीरिति स - जित्वरीः । वीरुधः । पारयिष्णवः ॥ ओषधीः । इति । मातरः ।
 तत् । वः । देवीः । उपेति । ब्रुवे ॥ रपांसि । विघ्नतीरिति वि - घ्नतीः । इत् । रपः । 24

TS 4.2.6.2

चातयमानाः ॥ अश्वत्थे । वः । निषदन्मिति नि - सदनम् । पूर्णे । वः । वसतिः । कृता
 ॥ गोभाज इति गो - भाजः । इत् । किल । असुथ । यत् । सुनवथ । पूरुषम् ॥ यत्
 । अहम् । वाजयन् । इमाः । ओषधीः । हस्तैः । आदुध इत्या-दुधे ॥ आत्मा । यक्ष्मस्य
 । नश्यति । पुरा । जीवगृभ इति जीव - गृभः । यथा ॥ यत् । ओषधयः । संगच्छन्त
 इति सं - गच्छन्ते । राजानः । समिताविति सं - इतौ । इव ॥ विप्रः । सः । उच्यते ।

भिषक् । रक्षोहेति रक्षः - हा । अमीवचातन इत्यमीव - चातनः ॥ निष्कृतिरिति निः-कृतिः । नाम । वः । माता । अथ । यूयम् । स्थ । संकृतीरिति सं - कृतीः ॥ स्राः । पत्रिणीः । 25

TS 4.2.6.3

स्थन् । यत् । आमयति । निरिति । कृत ॥ अन्या । वः । अन्याम् । अवतु । अन्या । अन्यस्याः । उपेति । अवत ॥ ताः । सर्वाः । ओषधयः । सविदना इति सं - विदनाः । इदम् । मे । प्रेति । अवत । वचः ॥ उदिति । शुष्माः । ओषधीनां । गावः । गोष्ठादिति गो - स्थात् । इव । ईरते ॥ धनम् । सनिष्यन्तीनाम् । आत्मानम् । तव । पुरुष ॥ अतीति । विश्वाः । परिष्ठा इति परि - स्थाः । स्तेनः । इव । व्रजम् । अक्रमुः ॥ ओषधयः । प्रेति । अचुच्यवुः । यत् । किम् । च । तनुवाम् । रपः ॥ याः । 26

TS 4.2.6.4

ते । आतस्थुरित्या - तस्थुः । आत्मानम् । याः । आविविशुरित्या-विविशुः । परुः परुरिति परुः - परुः ॥ ताः । ते । यक्षम् । वीति । बाधन्ताम् । उग्रः । मद्ध्यमशीरिति मद्ध्यम - शीः । इव ॥ साकम् । यक्षम् । प्रेति । पत् । श्येनेन । किकिदीविना ॥ साकम् । वातस्य । धाज्या । साकम् । नश्य । निहाक्येति नि - हाक्या ॥ अश्वावतीमित्यंश्च - वतीम् । सोमवतीमिति सोम - वतीम् । ऊर्जयन्तीम् । उदोजसमित्युत् - ओजसम् ॥ एति । विश्वि । सर्वाः । ओषधीः । अस्मै । अरिष्टतातय इत्यरिष्ट - तातये ॥ याः । फलिनीः । याः । अफलाः । अपुष्पाः । याः । च । पुष्पिणीः ॥ बृहस्पतिप्रसूता इति बृहस्पति - प्रसूताः । ताः । नः । मुञ्चन्तु । अश्वसः ॥ याः । 27

TS 4.2.6.5

ओषधयः । सोमराज्ञीरिति सोम - राज्ञीः । प्रविष्टा इति प्र-विष्टाः । पृथिवीम् । अनु ॥ तासां । त्वम् । असि । उत्तमेत्युत्- तमा । प्रेति । नः । जीवातवे । सुव ॥ अवपतन्तीरित्यं

- पतन्तीः । अवदुन् । दिवः । ओषधयः । परिं ॥ यम् । जीवम् । अश्रवामहै । न ।
 सः । रिष्याति । पूरुषः ॥ याः । च । इदम् । उपशृण्वन्तीत्युप-शृण्वन्ति । याः । च ।
 दूरम् । परांगता इति परा - गताः ॥ इह । सङ्गत्येति सं - गत्यं । ताः । सर्वाः । अस्मै ।
 समितिं । दत्त । भेषजम् ॥ मा । वः । रिषत् । खनिता । यस्मै । च । अहम् । खनामि
 । वः ( ) ॥ द्विपदिति द्वि-पत् । चतुष्पदिति चतुः-पत् । अस्माकम् । सर्वम् । अस्तु ।
 अनातुरमित्यना - तुरम् ॥ ओषधयः । समितिं । वदन्ते । सोमेन । सह । राज्ञा ॥ यस्मै
 । करोति । ब्राह्मणः । तम् । राजन् । पारयामसि ॥ 28

(रपः - पत्रिणी- र्या - अहंसो याः - खनामि वो - ऽष्टादश च) (A6)

TS 4.2.7.1

मा । नः । हिंसीत् । जनिता । यः । पृथिव्याः । यः । वा । दिवम् । सत्यधर्मेति सत्य
 - धर्मा । जजानं ॥ यः । च । अपः । चन्द्राः । बृहतीः । जजानं । कस्मै । देवायं
 । हविषां । विधेम ॥ अभ्यावर्तस्वेत्यभि - आवर्तस्व । पृथिवि । यज्ञेनं । पयसा । सह ॥
 वपाम् । ते । अग्निः । इषितः । अवेति । सर्पतु ॥ अग्रे । यत् । ते । शुक्रम् । यत् ।
 चन्द्रम् । यत् । पूतम् । यत् । यज्ञियम् ॥ तत् । देवेभ्यः । भुरामसि ॥ इषम् । ऊर्जम्
 । अहम् । इतः । एति । 29

TS 4.2.7.2

दुदे । ऋतस्यं । धाम्नः । अमृतस्य । योनेः ॥ एति । नः । गोषु । विशतु । एति ।
 ओषधीषु । जहामि । सेदिम् । अनिराम् । अमीवाम् ॥ अग्रे । तवं । श्रवः । वयः ।
 महिं । भ्राजन्ति । अर्चयः । विभावसो इति विभा - वसो ॥ बृहद्भानो इति बृहत् - भानो ।
 शवसा । वाजम् । उक्थ्यम् । दधांसि । दाशुषे । कवे ॥ इरज्यन् । अग्रे । प्रथयस्व ।
 जन्तुभिरिति जन्तु-भिः । अस्मे इति । रायः । अमर्त्यं ॥ सः । दुरशतस्यं । वपुषः । वीतिं

। राजसि । पृणक्षि । सानसिम् । रयिम् ॥ ऊर्जः । नपात् । जातवेद इति जात - वेदः ।
सुशस्तिभिरिति सुशस्ति - भिः । मन्दस्व । 30

TS 4.2.7.3

धीतिभिरिति धीति-भिः । हितः ॥ त्वे इति । इषः । समिति । दधुः । भूरिरेतस इति भूरि
- रेतसः । चित्रोतय इति चित्र - ऊतयः । वामजाता इति वाम - जाताः ॥ पावकवर्चा इति
पावक - वर्चाः । शुक्रवर्चा इति शुक्र - वर्चाः । अनूनवर्चा इत्यनून - वर्चाः । उदिति ।
इयरूषि । भानुना ॥ पुत्रः । पितरा । विचरन्निति वि-चरन् । उपेति । अवसि । उभे इति
। पृणक्षि । रोदसी इति ॥ ऋतावानमित्यृत - वानम् । महिषम् । विश्वचरूषणिमिति विश्व
- चरूषणिम् । अग्निम् । सुम्नाय । दधिरे । पुरः । जनाः ॥ श्रुत्कर्णमिति श्रुत-कर्णम् ।
सप्रथस्तममिति सप्रथः-तमम् । त्वा । गिरा । दैव्यम् । मानुषा । युगा ॥ निष्कर्तारमिति निः
- कर्तारम् । अद्भ्यस्य । प्रचेतसमिति प्र - चेतसम् । क्षयन्तम् । राधसे । महे ॥ रातिम् ।
भृगूणाम् । उशिजम् । कविक्रतुमिति कवि - क्रतुम् । पृणक्षि । सानसिम् । 31

TS 4.2.7.4

रयिम् ॥ चितः । स्थ । परिचित इति परि - चितः । ऊर्ध्वचित इत्यूर्ध्व - चितः । श्रयद्धुम्
। तया । देवतया । अङ्गिरस्वत् । ध्रुवाः । सीदत् ॥ एति । प्यायस्व । समिति । एतु
। ते । विश्वतः । सोम । वृष्णियम् ॥ भव । वाजस्य । सङ्गथ इति सं-गुथे ॥ समिति ।
ते । पयाशंसि । समिति । उ । यन्तु । वाजाः । समिति । वृष्णियानि । अभिमातिषाह
इत्यभिमाति - साहः ॥ आप्यायमान इत्या - प्यायमानः । अमृताय । सोम । दिवि । श्रवाशंसि
। उत्तमानीत्युत् - तमानि । धिष्व ॥ 32

(आ - मन्दस्व - सानसि - मेकान्नचत्वारिंशच्च) (A7)

TS 4.2.8.1

अ॒भीति॑ । अ॒स्थात् । विश्वाः॑ । पृ॒त॒नाः । अ॒रा॒तीः । तत् । अ॒ग्निः । आ॒ह् । तत् । उ॒
। सोमः॑ । आ॒ह् ॥ बृ॒ह॒स्पतिः॑ । स॒वि॒ता । तत् । मे॒ । आ॒ह् । पू॒षा । मा॒ । अ॒धात् ।
सु॒कृ॒त॒स्येति॑ सु - कृ॒त॒स्य॑ । लो॒के ॥ यत् । अ॒क्र॒न्दः । प्र॒थ॒मम् । जा॒य॒मानः॑ । उ॒द्य॒न्नित्यु॑त्-
यन् । स॒मु॒द्रात् । उ॒त । वा॒ । पु॒री॒षात् ॥ श्ये॒न॒स्य॑ । प॒क्षा । ह॒रि॒ण॒स्य॑ । बा॒हू इति॑ ।
उप॑स्तुतमित्युप॑ - स्तु॒तम् । जनि॑म । तत् । ते॒ । अ॒र्व॒न् ॥ अ॒पाम् । पृ॒ष्ठम् । अ॒सि॒ । योनिः॑
। अ॒ग्नेः । स॒मु॒द्रम् । अ॒भितः॑ । पि॒न्व॒मानम् ॥ व॒र्ध॒मानम् । म॒हः । 33

TS 4.2.8.2

एति॑ । च॒ । पु॒ष्के॒रम् । दि॒वः । मा॒त्र॒या । व॒रि॒णा । प्र॒थ॒स्व ॥ ब्र॒ह्म॑ । ज॒ज्ञा॒नम् । प्र॒थ॒मम्
। पु॒र॒स्ता॒त् । वी॒ति॑ । सी॒म॒तः । सु॒रु॒च॒ इति॑ सु - रु॒चः॑ । वे॒नः । आ॒वः ॥ सः ।
बु॒द्धि॒याः॑ । उ॒प॒मा इत्युप॑-माः । अ॒स्य॒ । वि॒ष्ठा इति॑ वि-स्थाः । स॒तः । च॒ । योनि॑म् ।
अस॑तः । च॒ । वि॒वं ॥ हि॒र॒ण्य॒ग॒र्भ॑ इति॑ हि॒र॒ण्य॒ - ग॒र्भः॑ । स॒मि॒ति॑ । अ॒व॒र्त॒त । अ॒ग्ने॑ ।
भू॒त॒स्य॑ । जा॒तः । प॒तिः॑ । ए॒कः । आ॒सी॒त् ॥ सः । दा॒धा॒र॒ । पृ॒थि॒वीम् । द्याम् । उ॒त ।
इ॒माम् । क॒स्मै॑ । दे॒वाय॑ । ह॒वि॒षा॑ । वि॒धेम॑ ॥ द्र॒प्सः । च॒स्क॒न्द॒ । पृ॒थि॒वीम् । अ॒न्वि॒ति॑ । 34

TS 4.2.8.3

द्याम् । इ॒मम् । च॒ । योनि॑म् । अ॒न्वि॒ति॑ । यः । च॒ । पू॒र्वः ॥ तृ॒ती॒यम् । योनि॑म् ।
अ॒न्वि॒ति॑ । सु॒ञ्च॒र॒न्त॒मि॒ति॑ सं - च॒र॒न्त॒म् । द्र॒प्सम् । जु॒हो॒मि॒ । अ॒न्वि॒ति॑ । सु॒प्त॒ । हो॒त्राः॑ ॥
नमः॑ । अ॒स्तु॒ । स॒र्पे॒भ्यः॑ । ये॒ । के॒ । च॒ । पृ॒थि॒वीम् । अनु॑ ॥ ये॒ । अ॒न्त॒रि॒क्षे॒ । ये॒ ।
दि॒वि॒ । ते॒भ्यः॑ । स॒र्पे॒भ्यः॑ । नमः॑ ॥ ये॒ । अ॒दः॑ । रो॒च॒ने॒ । दि॒वः॑ । ये॒ । वा॒ । सू॒र्य॑स्य ।
र॒श्मि॒षु॑ ॥ ये॒षा॑म् । अ॒प्सि॒स्व॒त्य॒प्- सु॒ । स॒दः॑ । कृ॒त॒म् । ते॒भ्यः॑ । स॒र्पे॒भ्यः॑ । नमः॑ ॥ याः
। इ॒ष॒वः॑ । या॒तु॒धा॒ना॒ना॒मि॒ति॑ या॒तु॒ - धा॒ना॒ना॒म् ( ) । ये॒ । वा॒ । व॒न॒स्प॒तीन्॑ । अनु॑ ॥ ये॒ ।
वा॒ । अ॒व॒टे॒षु॑ । शे॒र॒ते॒ । ते॒भ्यः॑ । स॒र्पे॒भ्यः॑ । नमः॑ ॥ 35

(म॒हो - ऽनु॑ - यातु॒धाना॑ना - मेका॑दश च) (A8)

TS 4.2.9.1

ध्रु॒वा । अ॒सि॒ । ध॒रुणा॑ । अस्तृ॑ता । वि॒श्वक॑र्म॒णेति॑ वि॒श्व - क॑र्म॒णा । सु॒कृते॑ति॒ सु - कृ॒ता ॥ मा
। त्वा॒ । स॒मुद्रः॑ । उ॒दिति॑ । व॒धीत् । मा । सु॒प॒र्ण इति॑ सु - प॒र्णः । अव्य॑थ॒माना । पृ॒थि॒वीम्
। दृ॒ह ॥ प्र॒जाप॑तिरिति॒ प्र॒जा - प॑तिः । त्वा॒ । सा॒द॒य॒तु । पृ॒थि॒व्याः । पृ॒ष्ठे । व्य॑च॒स्वती॑म् ।
प्रथ॑स्वतीम् । प्रथः॑ । अ॒सि॒ । पृ॒थि॒वी । अ॒सि॒ । भूः । अ॒सि॒ । भूमिः॑ । अ॒सि॒ । अ॒दि॒तिः
। अ॒सि॒ । वि॒श्वधा॑या इति॒ वि॒श्व - धा॑याः । वि॒श्वस्य॑ । भुव॑नस्य । ध॒त्री । पृ॒थि॒वीम् । य॒च्छ
। पृ॒थि॒वीम् । दृ॒ह । पृ॒थि॒वीम् । मा । हि॒सिः॑ । वि॒श्वस्मै॑ । प्रा॒णाये॑ति॒ प्रा - अ॒नाय॑ ।
अ॒पा॒नाये॑त्य॒प - अ॒नाय॑ । व्या॒नाये॑ति॒ वि - अ॒नाय॑ । उ॒दा॒नाये॑त्यु॒त् - अ॒नाय॑ । प्र॒तिष्ठा॑या इति॒
प्रति॑ - स्था॒यै । 36

TS 4.2.9.2

च॒रित्रा॑य । अ॒ग्निः । त्वा॒ । अ॒भीति॑ । पा॒तु । म॒ह्या । स्व॒स्त्या । छ॒र्दिषा॑ । श॒न्तमे॑नेति॒ शं
- त॒मेन॑ । तया॑ । दे॒वत॑या । अ॒ङ्गिर॑स्वत् । ध्रु॒वा । सी॒द ॥ काण्डा॑त्काण्डा॒दिति॑ काण्डात् -
काण्डा॑त् । प्र॒रोह॑न्तीति॒ प्र - रोह॑न्ती । परु॑षःपरुष॒ इति॑ परु॑षः-प॒रुषः॑ । परि॑ ॥ ए॒वा । नः॑ ।
दूर्वे॑ । प्रेति॑ । त॒नु । स॒हस्रे॑ण । श॒तेन॑ । च ॥ या । श॒तेन॑ । प्र॒त॒नोषी॑ति॒ प्र - त॒नोषि॑ ।
स॒हस्रे॑ण । वि॒रोह॑सीति॒ वि-रोह॑सि ॥ तस्याः॑ । ते । दे॒वि । इ॒ष्टके॑ । वि॒धेम॑ । ह॒विषा॑ । व॒यम्
॥ अ॒षाढा॑ । अ॒सि॒ । स॒हमा॑ना । स॒हस्व॑ । अ॒रा॒तीः । स॒हस्व॑ । अ॒रा॒ती॒यतः॑ । स॒हस्व॑ ।
पृ॒त॒नाः । स॒हस्व॑ । पृ॒त॒न्य॒तः ॥ स॒हस्र॑वी॒र्येति॑ स॒हस्र॑ - वी॒र्या॑ । 37

TS 4.2.9.3

अ॒सि॒ । सा । मा॒ । जि॒न्व ॥ म॒धु । वा॒ताः॑ । ऋ॒ता॒य॒त इत्य॑त - य॒ते । म॒धु । क्ष॒रन्ति॑

। सिन्धवः ॥ माद्धीः । नः । सन्तु । ओषधीः ॥ मधु । नक्तम् । उत । उषसि ।
मधुमदिति मधु - मत् । पार्थिवम् । रजः ॥ मधु । द्यौः । अस्तु । नः । पिता ॥
मधुमानिति मधु-मान् । नः । वनस्पतिः । मधुमानिति मधु - मान् । अस्तु । सूर्यः ॥
माद्धीः । गावः । भवन्तु । नः ॥ मही । द्यौः । पृथिवी । च । नः । इमम् । यज्म् ।
मिमिक्षताम् ॥ पिपृताम् । नः । भरीमभिरिति भरीम - भिः ॥ तत् । विष्णोः । परमम् । 38

TS 4.2.9.4

पदम् । सदा । पश्यन्ति । सूर्यः ॥ द्विवि । इव । चक्षुः । आततमित्या-ततम् ॥ ध्रुवा
। असि । पृथिवि । सहस्व । पृतन्यतः ॥ स्यूता । देवेभिः । अमृतेन । एति । अगाः
॥ याः । ते । अग्ने । सूर्ये । रुचः । उद्यत इत्युत् - यतः । दिवम् । आतन्वन्तीत्यां -
तन्वन्ति । रुश्मिभिरिति रुश्मि - भिः ॥ ताभिः । सर्वाभः । रुचे । जनाय । नः । कृधि ॥
याः । वः । देवाः । सूर्ये । रुचः । गोषु । अश्वेषु । याः । रुचः ॥ इन्द्राग्नी इतीन्द्र -
अग्नी । ताभिः । सर्वाभः । रुचम् । नः । धत्त । बृहस्पते ॥ विराडिति वि - राट् । 39

TS 4.2.9.5

ज्योतिः । अधारयत् । सम्राडिति सम्-राट् । ज्योतिः । अधारयत् । स्वराडिति स्व - राट्
। ज्योतिः । अधारयत् ॥ अग्ने । युक्ष्व । हि । ये । तव । अश्वासः । देव । साधवः
॥ अरम् । वहन्ति । आशवः ॥ युक्ष्व । हि । देवहूतमानिति देव - हूतमान् । अश्वान् ।
अग्ने । रथीः । इव ॥ नीति । होता । पूर्व्यः । सुदुः ॥ द्रप्सः । चस्कृन्द । पृथिवीम्
। अन्विति । द्याम् । इमम् । च । योनिम् । अन्विति । यः । च । पूर्वः ॥ तृतीयम् ।
योनिम् । अन्विति । सञ्चरन्तमिति सं - चरन्तम् । द्रप्सम् । जुहोमि । अन्विति । सप्त । 40

TS 4.2.9.6

होत्राः ॥ अभूत् । इदम् । विश्वस्य । भुवनस्य । वाजिनम् । अग्नेः । वैश्वानरस्य । च ॥

अ॒ग्निः । ज्योति॑षा । ज्योति॑ष्मान् । रु॒क्मः । वर्च॑सा । वर्च॑स्वान् ॥ ऋ॒चे । त्वा॒ । रु॒चे । त्वा॒ । समि॑ति । इत् । स्र॒वन्ति॑ । स॒रितः॑ । न । धेनाः॑ ॥ अ॒न्तः । ह॒दा । मन॑सा । पू॒यमा॑नाः ॥ घृ॒तस्य॑ । धाराः॑ । अ॒भीति॑ । चा॒क॒शीमि॑ ॥ हि॒र॒ण्ययः॑ । वे॒तसः॑ । म॒द्ध्यै । आ॒साम् ॥ तस्मि॑न् । सु॒पर्ण॑ इति॑ सु - पर्णः । म॒धुकृ॑दिति॑ मधु - कृत् । कु॒ला॒यी । भज॑न् । आ॒स्ते । मधु॑ । दे॒वता॑भ्यः ॥ तस्य॑ । आ॒स॒ते । हर॑यः । स॒प्त । ती॒रे ( ) । स्व॒धामि॑ति॒ स्व॒धाम् । दुहा॑नाः । अ॒मृत॑स्य । धारा॑म् ॥ 41

(प्रति॑ष्ठायै - सह॑स्रवीर्या - पर॑मं - वि॒राट् - स॒प्त - ती॒रे - च॒त्वारि॑ च) (A9)

TS 4.2.10.1

आ॒दि॒त्यम् । गर्भ॑म् । पय॑सा । स॒म॒ञ्ज॒निति॑ सं - अ॒ञ्ज॒न् । सह॑स्रस्य । प्र॒ति॒मा॒मिति॑ प्रति - माम् । वि॒श्वरू॑पमिति॑ वि॒श्वरू॑पम् ॥ परी॑ति । वृ॒डि॒ग्ध । हर॑सा । मा । अ॒भीति॑ । मृ॒क्षः । श॒तायु॑षमिति॑ श॒त - आ॒यु॑षम् । कृ॒णु॒हि । ची॒यमा॑नः ॥ इ॒मम् । मा । हि॒ऽसीः॑ । द्वि॒पाद॑मिति॑ द्वि - पाद॑म् । प॒शूना॑म् । सह॑स्राक्षेति॑ सह॑स्र - अ॒क्ष । मे॒धे । एति॑ । ची॒यमा॑नः ॥ म॒युम् । आ॒र॒ण्यम् । अ॒न्वि॑ति । ते । दि॒शामि॑ । तेन॑ । चि॒न्वा॒नः । त॒नुवः॑ । नीति॑ । सी॒दु ॥ वा॒तस्य॑ । ध्रा॒जि॑म् । वरु॑णस्य । नाभि॑म् । अ॒श्वम् । ज॒ज्ञा॒नम् । स॒रि॒रस्य॑ । म॒द्ध्यै ॥ शि॒शु॑म् । न॒दीना॑म् । हरि॑म् । अ॒द्रि॒बुद्ध॑मित्य॒द्रि - बुद्ध॑म् । अ॒ग्रे । मा । हि॒ऽसीः॑ । 42

TS 4.2.10.2

प॒र॒मे । व्यो॑म॒निति॑ वि - ओ॒म॒न् ॥ इ॒मम् । मा । हि॒ऽसीः॑ । ए॒क॒श॒फ॒मित्ये॑क - श॒फ॒म् । प॒शूना॑म् । क॒नि॒क्र॒दम् । वा॒जि॒नम् । वा॒जि॒नेषु॑ ॥ गौ॒रम् । आ॒र॒ण्यम् । अ॒न्वि॑ति । ते । दि॒शामि॑ । तेन॑ । चि॒न्वा॒नः । त॒नुवः॑ । नीति॑ । सी॒दु ॥ अ॒ज॒स्रम् । इ॒न्दु॑म् । अ॒रु॒षम् । भु॒र॒ण्यु॑म् । अ॒ग्नि॑म् । ई॒डे । पू॒र्वचि॑त्ता॒विति॑ पू॒र्व - चि॒त्तौ । नमो॑भि॒रिति॑ नमः॑ - भिः ॥ सः । प॒र्वभि॑रिति॑ प॒र्व - भिः । ऋ॒तु॒श इत्यृ॑तु - शः । क॒ल्प॑मानः । गा॒म् । मा । हि॒ऽसीः॑ । अ॒दि॑तिम् । वि॒राज॑मिति॑

वि - राज॑म् ॥ इ॒मम् । सु॒मु॒द्रम् । श॒तधा॑र॒मिति॑ श॒त - धा॑र॒म् । उ॒थ्स॑म् । व्य॒च्यमा॑न॒मिति॑ वि -
अ॒च्यमा॑नम् । भुव॑नस्य । म॒द्वयै॑ ॥ घृ॒तम् । दु॒हा॑नाम् । अदि॑तिम् । जना॑य । अ॒ग्रे । मा । 43

TS 4.2.10.3

हि॒ऽसीः । प॒र॒मे । व्यो॑म॒न्निति॑ वि - ओ॒म॒न् ॥ ग॒व॒यम् । आ॒र॒ण्यम् । अ॒न्विति॑ । ते । दि॒शा॒मि
। तेन॑ । चि॒न्वा॒नः । त॒नुवः॑ । नी॒ति । सी॒दु ॥ वरू॑त्रिम् । त्वष्टुः॑ । वरु॑णस्य । नाभि॑म्
। अ॒वि॑म् । ज॒ज्ञा॒नाम् । रज॑सः । पर॑स्मात् ॥ म॒हीम् । सा॒ह॒स्त्रीम् । अ॒सुर॑स्य । मा॒याम् ।
अ॒ग्रे । मा । हि॒ऽसीः । प॒र॒मे । व्यो॑म॒न्निति॑ वि - ओ॒म॒न् ॥ इ॒माम् । ऊ॒र्णायु॑म् । वरु॑णस्य
। मा॒याम् । त्वच॑म् । प॒शूना॑म् । द्वि॒पदा॑मिति॑ द्वि - पदा॑म् । चतु॑ष्पदा॒मिति॑ चतुः - प॒दाम् ॥
त्वष्टुः॑ । प्र॒जाना॑मिति॑ प्र - जाना॑म् । प्र॒थ॒मम् । ज॒नित्र॑म् । अ॒ग्रे । मा । हि॒ऽसीः । प॒र॒मे ।
व्यो॑म॒न्निति॑ वि - ओ॒म॒न् ॥ उ॒ष्ट्रम् । आ॒र॒ण्यम् । अ॒न्विति॑ । 44

TS 4.2.10.4

ते । दि॒शा॒मि । तेन॑ । चि॒न्वा॒नः । त॒नुवः॑ । नी॒ति । सी॒दु ॥ यः । अ॒ग्निः । अ॒ग्नेः ।
तप॑सः । अधी॑ति । जा॒तः । शोचा॑त् । पृ॒थि॒व्याः । उ॒त । वा । दि॒वः । परि॑ ॥ येन॑ ।
प्र॒जा इति॑ प्र - जाः । वि॒श्वक॑र्मेति॑ वि॒श्व - क॑र्मा । व्या॒न॒डिति॑ वि - आ॒न॒ट् । तम् । अ॒ग्ने ।
हेडः॑ । परी॑ति । ते । वृ॒ण॒क्तु ॥ अ॒जा । हि । अ॒ग्नेः । अ॒ज॒निष्ट॑ । गर्भा॑त् । सा । वै ।
अ॒प॒श्यत् । ज॒नि॒तार॑म् । अ॒ग्रे ॥ तया॑ । रो॒ह॑म् । आ॒य॒न् । उ॒पेति॑ । मे॒द्व्या॑सः । तया॑ ।
दे॒वाः । दे॒वता॑म् । अ॒ग्रे । आ॒य॒न् ॥ श॒र॒भम् ( ) । आ॒र॒ण्यम् । अ॒न्विति॑ । ते । दि॒शा॒मि
। तेन॑ । चि॒न्वा॒नः । त॒नुवः॑ । नी॒ति । सी॒दु ॥ 45

(अ॒ग्ने मा हि॒ऽसी - र॒ग्ने मोष्ट॑मा - र॒ण्यम॑नु - श॒र॒भन् - नव॑ च) (A10)

TS 4.2.11.1

इन्द्रा॑ग्री इतीन्द्र॑ - अ॒ग्री । रोच॑ना । दि॒वः । परी॑ति । वाजे॑षु । भूष॑थः ॥ तत् । वा॒म् ।
 । चे॒ति । प्रे॒ति । वी॒र्य॑म् ॥ श्रथ॑त् । वृ॒त्रम् । उ॒त । स॒नो॒ति । वाज॑म् । इन्द्रा॑ । यः
 । अ॒ग्री इति॑ । सह॑री इति॑ स - हु॒री । स॒प॒र्यात् ॥ इ॒र॒ज्यन्ता॑ । व॒स॒व्यस्य॑ । भूरेः॑ ।
 सह॑स्तमेति॑ सहः - त॒मा । सह॑सा । वा॒ज॒यन्तेति॑ वाज - यन्ता॑ ॥ प्रे॒ति । च॒रु॒ष॒णिभ्य॑ इति॑
 च॒र॒ष॒णिभ्यः॑ । पृ॒त॒ना । ह॒वेषु॑ । प्रे॒ति । पृ॒थि॒व्याः । रि॒रि॒चाथे॑ इति॑ । दि॒वः । च॒ ॥ प्रे॒ति ।
 सि॒न्धुभ्य॑ इति॑ सि॒न्धु - भ्यः॑ । प्रे॒ति । गि॒रिभ्य॑ इति॑ गि॒रि - भ्यः॑ । म॒हि॒त्वेति॑ महि - त्वा । प्रे॒ति
 । इन्द्रा॑ग्री इतीन्द्र॑ - अ॒ग्री । विश्वा॑ । भुव॑ना । अती॑ति । अ॒न्या ॥ मरु॑तः । यस्य॑ । हि । 46

TS 4.2.11.2

क्षये॑ । पा॒थ । दि॒वः । वि॒म॒ह॒स॒ इति॑ वि - म॒ह॒सः ॥ सः । सु॒गो॒पात॑म् इति॑ सु॒गो॒प - त॒मः ।
 जनः॑ ॥ य॒ज्ञिः । वा॒ । य॒ज्ञ॒वा॒ह॒स॒ इति॑ य॒ज्ञ - वा॒ह॒सः । वि॒प्रस्य॑ । वा॒ । म॒ती॒नाम् ॥ मरु॑तः
 । शृ॒णु॒त । ह॒व॑म् ॥ श्रि॒यसे॑ । क॒म् । भा॒नुभि॑रिति॑ भा॒नु - भिः॑ । स॒मि॒ति । मि॒मि॒क्षिरे॑ । ते
 । र॒श्मिभि॑रिति॑ र॒श्मि - भिः॑ । ते । ऋ॒क्भि॑रित्यृ॒क् - भिः॑ । सु॒खा॒दय॑ इति॑ सु - खा॒दयः॑ ॥
 ते । वा॒शी॒म॒न्त॒ इति॑ वा॒शि - म॒न्तः । इ॒ष्मिणः॑ । अ॒भी॒रवः॑ । वि॒द्रे । प्रि॒यस्य॑ । मा॒रु॒तस्य॑ ।
 धा॒मनः॑ ॥ अ॒वे॒ति । ते । हे॒डः । उ॒दि॒ति । उ॒त्त॒म॒मि॒त्यु॒त् - त॒मम् ॥ क॒या॑ । नः॑ । चि॒त्रः ।
 ए॒ति । भु॒व॒त् । ऊ॒ती । स॒दावृ॑ध इति॑ स॒दा - वृ॒धः । स॒खा॑ ॥ क॒या॑ । श॒चि॑ष्ठया । वृ॒ता ॥ 47

TS 4.2.11.3

कः । अ॒द्य । यु॒क्ते॑ । धु॒रि । गाः । ऋ॒तस्य॑ । शि॒मी॒वतः॑ । भा॒मिनः॑ । दु॒र॒ह॒णा॒यू॒नि॒ति॑ दुः -
 ह॒णा॒यू॒न् ॥ आ॒स॒न्नि॒षू॒नि॒त्या॒स॒न् - इ॒षू॒न् । ह॒थ्स॒व॒स॒ इति॑ ह॒थ्सु॑ - अ॒सः॑ । म॒यो॒भू॒नि॒ति॑ म॒यः - भू॒न्
 । यः । ए॒षाम् । भृ॒त्याम् । ऋ॒णध॑त् । सः । जी॒वा॒त् ॥ अ॒ग्रे॑ । न॒य॑ । ए॒ति॑ । दे॒वा॒ना॑म् । श॒म्
 । नः॑ । भ॒व॒न्तु॑ । वा॒जे॒वा॒ज॒ इति॑ वा॒जे - वा॒जे ॥ अ॒प्ति॒स्व॒त्य॑प् - सु । अ॒ग्रे॑ । स॒धिः॑ । त॒व॑ । सः
 । ओ॒ष॒धीः । अ॒न्वि॒ति॑ । रु॒द्र॒य॒से ॥ ग॒र्भे॑ । स॒न् । जा॒य॒से॑ । पु॒नः॑ ॥ वृ॒षा॑ । सो॒म॒ । द्यु॒मा॒नि॒ति॑
 द्यु॒मा॒न् । अ॒सि॑ । वृ॒षा॑ । दे॒व॒ । वृ॒ष॒व॒त् इति॑ वृ॒ष॒व॒त् ॥ वृ॒षा॑ । ध॒र्मा॑णि । दु॒धि॒षे ॥ इ॒मम् । मे॒

( ) । वरुण । तत् । त्वा । यामि । त्वम् । नः । अग्ने । सः । त्वम् । नः । अग्ने ॥ 48

(हि - वृता - म् - एकादश च) (A11)

praSna korvai with starting padams of 1 to 11 anuvAkams :-

(विष्णोः क्रमोऽसि - दिवस्प - र्यन्नपते - ऽपेतु - समितुं - या जाता - मा नो हिंसी - दुभ्यस्थाद्
- ध्रुवा - ऽस्यादित्यङ्गर्भ - मिन्द्राग्नी रोच - नैकादश)

korvai with starting padams of 1, 11, 21 series of pa jcAtis :-

(विष्णो - रस्मिन् हव्ये - ति त्वाऽहं - धीतिभि - र्होत्रा - अष्टाचत्वारिंशत्)

first and last padam of SEcOnd praSnam of 4th kANDam

(विष्णोः क्रमोऽसि - त्वन्नो अग्ने स त्वन्नो अग्ने)

॥ हरिः ॐ ॥ ॥ कृष्ण यजुर्वेदीय तैत्तिरीय संहितायां चतुर्थ काण्डे द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥

4.2.1 appendix

4.2.11.2 -अव ते हेडु > 1, उदुत्तमं >2

अव ते हेडो वरुण नमोभिरव यज्ञेभिरीमहे हविर्भिः ।

क्षयन्नस्मभ्यमसुर प्रचेतो राजन्नेना(ग्म)सि शिश्रथः कृतानि ॥

उदुत्तमं वरुण पाशमस्मदवाऽधमं विमध्यमः श्रथाय ।

अथा वयमादित्य व्रते तवाऽनागसो अदितये स्याम ॥

(appearing in TS 1.5.11.3)

4.2.11.3 - अग्ने नया > 3, ऽऽदेवानाः >4

अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।

युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नम उक्तिं विधेम ॥

आ देवानामपि पन्थामगन्म यच्छक्रवांम तदनु प्रवोदुं ।

अग्नि विद्वान्त्स यंजाथ सेदु होता सो अध्वरान्त्स स ऋतून् कल्पयाति ॥ (appearing in TS 1.1.14.3 अन्द् 4)

4.2.11.3 - शन्नो भवन्तु > 5, वाजेवाजे >6

मितद्रवः सहस्रसा मेधसाता सनिष्यवः ।

महो ये रत्नः समिथेषु जग्निरे शन्नो भवन्तु वाजिनो हवेषु ॥

वाजेवाजे ऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः ॥

(appearing in TS 1.7.8.2)

4.2.11.3 - इमं मे वरुण > 7, तत्त्वां यामि >8

इमं मे वरुण श्रुधी हवमद्या च मृडय । त्वामवस्युरा चंके ॥

तत्त्वा॑ यामि॒ ब्रह्म॑णा॒ वन्द॑मान॒स्तदा॒ शो॑स्ते॒ यज॑मानो ह॒विर्भिः॑ ।

अहे॑डमानो वरुणे॒ह बो॒ध्युरु॑श॒स॒ मा न॒ आयुः॑ प्रमोषीः ॥ (appearing in TS 2.1.11.6)

4.2.11.3 - त्वं नो॑ अ॒ग्ने > 9, स त्वं नो॑ अ॒ग्ने > 10

त्वं नो॑ अ॒ग्ने वरु॑णस्य वि॒द्वान् दे॒वस्य॒ हेडो॑ऽव॒ यासि॑ सी॒ष्ठाः ।

यजि॑ष्ठो वह्नि॑ तमः॒ शोशु॑चानो॒ विश्वा॒ द्वेषा॑ऽसि॒ प्रमु॑मुग्ध्य॒स्मत् ॥

स त्वं नो॑ अ॒ग्ने ऽव॒मो भ॑वो॒ती नेदि॑ष्ठो अ॒स्या उ॒षसो॒ व्यु॑ष्टौ ।

अव॑ यक्ष्व नो॒ वरु॑ण॒ ररा॑णो वी॒हि मृ॑डीक॒ सु॒हवो॑ न एधि ॥

(appearing in TS- 2.5.12.3 अन्द् 4)